

MUZEUM STUTTHOF W SZTUTOWIE

Stutthof

ZESZYTY MUZEUM

3

DYREKTOR

mgr Janina Grabowska-Chalka

WROCLAW · WARSZAWA · KRAKÓW · GDAŃSK
ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO
1979

ARTYKUŁY Mirosław Gliński

ORGANIZACJA OBOZU KONCENTRACYJNEGO STUTTHOF (1 WRZEŚNIA 1939 — 9 MAJA 1945)

WSTĘP

Spośród wszystkich hitlerowskich obozów koncentracyjnych dzieje obozu Stutthof są najmniej znane. Przed powstałym w roku 1962 Muzeum Stutthof w Sztutowie postawiono zadanie opracowania monografii obozu koncentracyjnego Stutthof. Pierwszym etapem prac nad monografią była szeroka kwerenda źródłowa prowadzona w kraju i za granicą. Część odnalezionych dokumentów byłego obozu została przekazana do Archiwum Muzeum.

Odnalezione w czasie przeprowadzania kwerendy dokumenty pozwoliły na stworzenie podstawy do prac badawczych nad historią obozu w Stutthofie. Ustalono kilka tematów przewodnich, których opracowanie pozwoli na przystąpienie do przygotowania monografii obozu Stutthof. Z tematów tych należy wymienić między innymi: strukturę organizacyjną obozu, genezę powstania obozu, skład osobowy załogi obozu, stan liczebny, narodowościowy i społeczny więźniów, obóz kobiecy, obóz żydowski, warunki życia więźniów w obozie, podobozy, samoobronę więźniów (ruch oporu), metody eksterminacji, ewakuację obozu.

Celem niniejszej pracy jest ustalenie genezy obozu Stutthof oraz odtworzenie jego struktury organizacyjnej od dnia powstania do dnia wyzwolenia obozu. Chodzi przy tym nie tylko o uchwycenie struktury organizacyjnej władz obozu, ale także ustalenie władz zwierzchnich, funkcji obozu i podstaw prawnych jego funkcjonowania w poszczególnych okresach istnienia. Istotne jest tu ustalenie chronologii najważniejszych wydarzeń, etapów budowy i rozbudowy obozu, stanu liczebnego więźniów oraz załogi obozu.

Określając cel i zakres publikacji miano pełną świadomość, że nie uda się na kartach pracy oddać całego tragizmu obozu, warunków życia 110 000 więźniów z całej okupowanej przez Hitlera Europy, męczeńskiej śmierci 65 000 więźniów, ani też gehenny ich dnia codziennego.

Celem pracy jest także ustalenie kompetencji poszczególnych członków załogi obozu odpowiedzialnych za zbrodnie popełnione na więźniach. Umożliwi to Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce wszczęcie dochodzeń przeciwko żyjącym jeszcze, głównie w Republice Federalnej Niemiec, byłym członkom załogi Stutthofu. Natomiast wnioski

i dane zawarte w niniejszej pracy stanowią mogą podstawę do dalszych badań nad dziejami obozu w Stutthofie. Bez dokładnej znajomości jego struktury organizacyjnej nie można bowiem prawidłowo odtworzyć całości kształtu dziejów tego hitlerowskiego obozu koncentracyjnego.

Praca obejmuje cały okres istnienia obozu, od dnia jego powstania, za który uważa się 1 września 1939 roku (przybycie pierwszych więźniów do więzienia w Szkole Wiktorii — Victoriaschule w Gdańsku) do dnia wyzwolenia obozu 9 maja 1945 roku przez wojska radzieckie.

W pracy przyjęto układ chronologiczno-problemowy. Konstrukcja pracy jest odbiciem zmian przynależności organizacyjnej obozu oraz funkcji obozu. Te, wprawdzie tylko formalne, ale dla omawianego zagadnienia bardzo ważne, zmiany narzuciły autorowi ścisłe ramy chronologiczne poszczególnych rozdziałów.

Zwrócono szczególną uwagę na przynależność organizacyjną obozu i załogi SS w poszczególnych okresach istnienia obozu oraz na akta prawne zmieniające tę przynależność. Ze zmianą przynależności organizacyjnej wiązała się ściśle funkcja obozu Stutthof, co znalazło swoje odbicie w kolejnych jego nazwach, nie zmieniło jednak charakteru Stutthofu. Obóz w Stutthofie od chwili powstania do dnia wyzwolenia był typowym hitlerowskim obozem koncentracyjnym. W niniejszej pracy wiele miejsca poświęcono ukazaniu struktury wewnętrznej Stutthofu. Starano się odtworzyć jak najwierniej strukturę esesmańskiej administracji obozu oraz załogi wartowniczej, z jednoczesnym ustaleniem obsady personalnej. Dużą uwagę zwrócono na ustalenie chronologii wydarzeń mających wpływ na dzieje Stutthofu oraz na rozwój przestrzenny obozu.

Organizację obozu Stutthof przedstawiono na tle wydarzeń związanych z hitlerowską polityką eksterminacji i germanizacji ludności polskiej na terenie Pomorza Gdańskiego.

Całość pracy została podzielona na pięć rozdziałów. Rozdziały I—III i V mają układ chronologiczno-problemowy, natomiast rozdział IV przedstawia podobały Stutthofu od 1939 do 1945 roku.

Rozdział I przedstawia hitlerowskie przygotowania na terenie Wolnego Miasta Gdańska do wojny z Polską, a przede wszystkim przygotowania do eksterminacji ludności polskiej w Gdańsku i na Pomorzu Gdańskim, genezę powstania obozu koncentracyjnego Stutthof oraz przebieg działań wojennych na Pomorzu Gdańskim w okresie od 1 września do 2 października 1939 roku. Sam przebieg działań wojennych jest ogólnie znany. Przedstawiając zatem w dużym skrócie to zagadnienie, zwrócono uwagę na te fakty i wydarzenia, które miały wpływ na dzieje obozu Stutthof. W rozdziale tym ukazano także strukturę organizacyjną SS w WMG w ostatnim okresie przed wybuchem wojny. Z gdańskiego SS pochodziła bowiem zarówno pierwsza załoga Stutthofu, jak i członkowie oddziałów dokonujących eksterminacji ludności polskiej na Pomorzu

